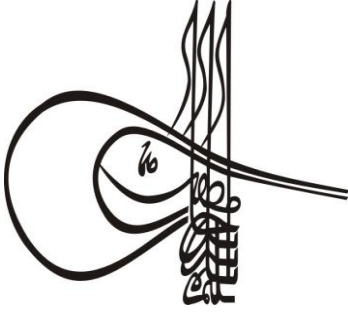

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic

Volume 11/10 Spring 2016, p. 729-742

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9517>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 29.03.2016

✓ Accepted/Kabul: 29.06.2016

✍ Referees/Hakemler: Pof. Dr. Gencay ZAVOTÇU – Doç. Dr.
Hüseyin GÖNEL

This article was checked by iThenticate.

ŞEREF HANIM'IN BİR ŞİİRİ VE BU ŞİİRİN TİCÂRET VE EDEBİYAT BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Yahya YÜKSEL*

ÖZET

Klâsik Türk edebiyatında, her ne kadar erkek şâirlerin çokluğu dikkat çekse ve 19. yüzyıla kadar az sayıda bayan şâir yetişmiş olsa da, özellikle bu yüzyılda bayan şâir sayısında ciddi bir artış görülmektedir. Kuşkusuz bu durumun en önemli sebeplerinden biri de Osmanlı toplum ve devlet yapısında meydana gelen köklü değişikliklerdir. Devlet birçok alanda Batı'dan geri kaldığı kabul etmiş ve bu nedenle yöneticiler tarafından 17. yüzyıldan başlayıp özellikle Lâle Devri'nden itibaren hız kazanan ve devleti içinde bulunduğu olumsuz durumdan kurtarmayı amaçlayan yenilikler yapılmıştır. Bu yenilikler zaman zaman kesintilere uğramakla birlikte, 19. yüzyılda yoğunlaşmış ve sadece askerî alanda yapılan yeniliklerle sınırlı kalmamıştır. Bu değişiklikler kendini her alanda olduğu gibi edebiyatta da göstermiş, belki de toplumsal alanda ve eğitim alanında yapılan değişikliklerin de etkisiyle yirmi civarında kadın şâir bu devirde kalem oynatmıştır. Devrin önemli kadın şâirlerinden biri de Şeref Hanım'dır. Diğer Dîvân şâirleri gibi Şeref Hanım da duygularını ifade etme konusunda hayatın her alanından yararlanma yoluna gitmiş ve incelediğimiz bu şiirde maddî unsurları lirik konularla birleştirip bunları ustalıkla bir arada kullanmıştır. Ticâret ve iktisatla ilgili konular Türk toplumunda, hele hele o yüzyıllarda, genelde erkekleri ilgilendiren hususlar olurken bir kadın şâirin bu konuya değinmesi ayrıca dikkati çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Şeref Hanım, Dîvân şiiri, lirizm, ticâret, edebiyat.

* Kocaeli Üniversitesi-Sos. Bil. Ens, Türk Dili ve Edebiyatı ABD Doktora öğrencisi, El-mek: sara_yahya@hotmail.com

POETRY AND ANALYSIS OF AN ŞEREF HANIM THIS CONTEXT OF POETRY AND LITERATURE TO TRADE

ABSTRACT

By 19th century, at Classical Turkish Literature, despite to the large number of male poets and a small number of female ones, there had been a serious increase in the number of female poets at that century. Undoubtedly, most important reasons for this were the radical changes at Ottoman Social and State Structure. Considering that the Ottoman Empire had fallen back from the West in many areas, many reforms, which started in the 17th century and accelerated in the Tulip Age, were carried out by administrators to recover from the negative situation. Despite the fact that these reforms, which were not only in Military Structure, were interrupted at some times; the effect of them was felt especially in the 19th century. Important changes were carried out in Social, Educational and Administrative Structure. These changes emerged in the Literature as well as in all other areas, and perhaps with the impact of changes in the social and educational fields, about 20 female poets started to set pen to paper. The most important female poets of this period were Leyla Hanım, Adile Sultan and Şeref Hanım. Like other Classical Turkish Literature poets, Şeref Hanım also benefited from the material in all areas of life to express her feelings; and in that poem that we examined, she combined the material elements with the lyric subjects expertly. At that period, economics and trade related issues were mostly considered to be associated with men, a female poet's addressing this issue drew lots of attention.

STRUCTURED ABSTRACT

Trade is an activity that people have been doing for thousands of years. At the beginning, it was done as a local swapping activity, but then depending on the population growth, it spread all over the world. The trade become a very important element after the states were founded, and it was one of the most important factors on the development of them. Turkish Literature poets, who were the spokesmen of the time they lived, gave place to the commercial issues in their poems.

By looking at this commercial related poems, we can learn a lot about how the trade was used as an educational method, why people traded, who were called as traders, the risk of trading, how much a trader can earn by sufficient capital, how a trader can go bankrupt, what kind of products he sells, where the important trading centers are, etc.

In this article, we will examine the educational purpose of trading at Turkish Literature and what kinds of educational issues were used by poets. If we take a look at the issues relevant in this regard, we can infer that the main purpose of a person who goes into business is to profit. Otherwise, losing money is also a part of trade:

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

The bankrupt is inevitable if you start with insufficient capital: The trading has also a customer side. A customer should also have some capital to have a trading activity:

There are some trading bazaars and they sell products here:

The Ottoman, described as ill people by Westerns, made a lot of reforms especially in the 19th century, so as to finish the troubles in the state structure and the social life, and announced two important document named as Tanzimat Fermanı and İslahat Fermanı. The changes in literature caused by the light of these developments were not so positive. But a good point was that the number of female poets had increased. One of these poets was Şeref Hanım.

Şeref Hanım was one of the Turkish Literature poets who lived in the 19th Century. She was born in Istanbul. There is not enough information about her in the archives.

As far as we can understand from the resources and poems, she was a religious woman and had a Mevlevi sect. She had poems about that sect and its important people. She had a book called Dîvân. Dîvân earned her an important place among other female poets, by its special language and content. Şeref Hanım had a poor life and complained about other people's indifference. We can infer from her praises to the Emperor Mahmud 2 and Valide Sultan, she had a life with financial problems. In her five-clause poem, her sentences about commercial and economical issues give us this impression.

Now, we will examine one of her poems and look at the commercial terms and their meanings.

In the first stanza, places, where trade is made, such as marketplace, market, bazaar, bedesten take attention. In addition, we notice some words such as seller, customer and goods which are indispensable elements of trading. Here, the poet makes some analogies. Her own heart is a bazaar, where as the heart of her enemies are shops in this bazaar. In other words, she sees herself as a better person than her rivals.

In other stanza, a trader goes bankrupt in a trading with her lover as she gives her good (that's her love here) as free to him. She sheds lots of tears, which are so valuable, for her lover, but as they go waste she loses lots of money and goes bankrupt. At a trade, the seller loses money as he sells his goods at a lower price than their real value. Here, as an analogy, the poet loses her valuable tears as free and goes bankrupt.

The poet used commercial things in the last section for expressing his clear way of speaking.

To put it simply, lover walks around in the covered bazaar for shopping and the lover sells own valuable goods due to his/her love.

The love bankrupts lover. The most important thing that the lover takes pleasure this situation.

Otherwise 'strike a bargain, go to waste, get something on the cheap, feather one's nest, benefit from, spend, waste, appreciate are

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

used all of the poetry and these statements reinforce meaning of the poetry. The poet is a person who interprets the feeling of the community, describes the material and spiritual values on his production, so the poet reflects our secret emotions on his Works.

Lady Şeref is one of the rare poetess in the Dîvân literature and she lived in 19. century. Lady Şeref used commercial things in her productions. Besides all of these, she processed love as a main subject. she made the poetry more interesting both explaining the love and mentioning her poetry on the last strophe. The poets of Dîvân literature process elements of material life on his works for different aims but Lady Şeref used this element all of her works. You need to know the life of Ottoman woman in order to explain this situation.

That day's woman was less social comparing with today's woman and they were less in a position to go out into the community. But it is necessary to specify that her role in the social life was big. The community was aware of that. Women went out into the Street in the direction of moral values of the people, they toured and they were fun. That day's woman lived quite comfortable and free life in İstanbul and the other developed cities. She liked shopping as usual and especially she liked touring in the trading places like jeweler, shoemaker. Lady Şeref has gotten this aspect of the life in her poem. It was emphasized that the backbone of a house and the living was women in society in the proverb "Female birds build home." Using these elements, expressing this fact and viewing in terms of how to Show that the female sensitivity to these issues are extremely important as a poetess.

Otherwise the economic conditions of the Ottoman is one of the important point in this subject.

Keywords: Şeref Hanım, Dîvân poetry, lyricism, trade, literature.

Giriş

Batılılar tarafından hasta adam olarak görülen Osmanlı, özellikle 19. yüzyılda devlet düzeninde ve toplumsal hayatta köklü değişiklikler yapmıştır. Bu gelişmeler edebiyatı da etkilemiş, yirmi civarında kadın Dîvân şâiri yetişmiştir. Bunlardan biri de Şeref Hanımdır.

"Şeref Hanım, 19. Yüzyılda yaşamış kadın Dîvân şâirlerindendir. İstanbul'da doğmuştur. Kaynaklar hakkında fazla bilgi vermezler." (Mengi, 1997: 240) "Şeref Hanım (1809-1861), âile muhîtindeki bir sanat ve kültür an'anesi içinde yetişerek asrın edebiyatına bir Dîvân kazandıran kadındır." (Banarlı, 1997: 841)

Ayrıca çeşitli kaynaklarda hakkında şu bilgiler verilir: *"Osmanlı şâ'irelerinden olup, Şeyhülislâm 'Âşir Efendi'niñ neslinden Nebîl Beğ'iñ kızıdır. 1224 târihinde toğup, târîh-i vefâtı ma'lûm olamadı. Güzel mersiyeleri ve sâ'ir eş'ârı olup, matbû' Dîvânı vardır..." (Şemseddîn Sâmî, Kâmûsu'l-'Alâm, tıpkıbasım, Kaşgar Neşr., Ankara 1996, C.4, s. 2850)*

"Matbû' Dîvân sâhibesi Şeref Hanım'dır ki Şeyhülislâm ('Âşir Efendi) merhûmuñ ahfâdından olan şu'arâdan (Nebîl Beğ) merhûmuñ kerîmesidir. Sûzîşli mersiyeleri 'âşıkâne münâcâtı ve kasâ'idi vardır. (1264) târihinde irtihâl iderek Yeñi Kapı Mevlevî-hânesi'nde çınar altına defn idildi. Tarîkaten Mevlevîdir..." (Bursalı Mehmed Tâhir, Osmanlı Mü'ellifleri I, II, III, Haz.: Prof. Dr. Cemâl Kurnaz-Yrd. Doç. Dr. Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yay., Ankara 2000, C.II, s. 266).

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

“Şeref Hanım dindar ve Mevlevî tarikatına mensup bir kişidir. Dîvân'ında Mevlânâ ve Mevlevî büyükleri için yazılmış şiirleri vardır. Şeref Hanım'ın şiirlerinden oluşan matbu bir Dîvân'ı mevcuttur. Bu Dîvân hem muhteva hem de dil ve ifâde özellikleri yönünden Şeref Hanım'ı kadın şairler arasında özel bir konuma yükseltmiştir. Şeref Hanım, maddî sıkıntılar içinde bir hayat sürmüş, büyüklerin kadir bilmezliklerinden yakınmıştır.” (İsen vd., 2009; 16) “Dîvân'ında padişah II. Mahmûd'a ve Vâlide Sultan'a yazdığı övgülerden, hayatının maddî sıkıntı içinde geçtiği anlaşılmaktadır.” (Büyük Türk Klâsikleri, 1988: 148)

Şiir bir müseddes çeşidi olan tesdîstir ve beş bentten oluşmaktadır. “Bir gazelin her beytinin önüne aynı vezin ve kafiye dört mısra' eklenerek yapılan müseddeslere tesdîs denir. Tesdîs'in kafiyeleşmesi: aaaa(aa) bbbb(ba) cccc(ca) şeklindedir. Ama bu tür, usulüne uygun tesdîsler çok az yapılmıştır. Buna karşı şairler bir gazelin matla'ını alıp önüne dört mısra' ekleyerek mütekerrir müseddes yapmışlar ve buna da tesdîs demişlerdir. Tesdîsin bu şekli daha çok görülür.” (İpekten, 2010; 107) Şeref Hanım'ın şiiri de bu tür tesdîse örnektir.

Şiiri bend bend inceleyeceğiz ve öncelikle bendlerde geçen ticârî terimlerin anlamlarını verip bunların şiirin anlamıyla olan ilişkisine bakacağız:

Çârsû-yı gönülümün kâlâ-yı zevke yok yeri

Gayre *sat* ey *hâce-i gerdûn* çok hâhiş-geri

Ben *bedestân*-ı mahabbetde gezerken serseri

İtmiş a'dâ zîb-i *dükkân*-ı dil o meh-peykeri

Şükr kim *bâzârımı* germ itdi bahtım ahteri

‘Aşk *dellâlımdır* etrâfımda biñ gam *müşteri* (Tesdaîs 8, Bend 1)

İlk bendde özellikle -çarşı, bedesten, dükkân, pazar gibi- ticâretin yapıldığı mekânlar dikkat çekmektedir.

Bedestân (bezistân, beziztân; bedesten): “Osmanlı dönemi Türk şehirlerinde ticâret bölgesinin çarşı içindeki merkezi ve değerli malların saklanıp satıldığı bir bina türü. Türkçe'de bedesten olarak yerleşmiş bulunan kelimenin bezzâzistandan veya bezistandan geldiği ileri sürülmüştür. Bedestenler başta mücevher ve değerli taşlar olmak üzere silâhlar, müzeyyen koşum takımları ile değerli kumaşların da satıldığı yerlerdi. Türk şehirciliğinde ticâret bölgesinin özünü, çekirdeğini oluşturuyor, bütün alışveriş onun etrafında cereyan ediyordu.

Eski Osmanlı-Türk şehirciliğinin ana prensiplerinden biri şehirlerde dinî ve ticârî merkezlerin kurulması olmuştur. Şehir ancak bu merkezlerin etrafında gelişerek çevreye yayılıyordu. Dinî merkez, erken dönemde hemen hemen bütün şehirlerde örneklerine rastlanılan ulucamidir. Şehir zenginleşip kalabalığı arttıkça bu nüvenin etrafında genişliyor, ulucaminin çevresinde başta medreseler olmak üzere çeşitli vakıf binaları inşa ediliyor, yeni kurulan mahallelerde ihtiyaca göre yeni cami ve mescidler açılıyor, fakat şehrin her bakımdan merkezi olarak yine ulucamî ve etrafı kalıyordu. Ticâret hayatı da yeni Türkleşen her şehirde ilk kurulan tesislerden olan ve mimarisi bakımından ulucamiye benzeyen bir bedesten etrafında ve yakın çevresinde geliyordu. Bütün ticâret bölgesinin merkezi olarak kurulan bedesten, sağlam ve kâgîr yapısı ile tüccarların değerli mallarını koruyan bir çeşit iç kale oluyordu.” (Eyice, 1992: s. 302-303)

Çarşı (Çârsû, Çâr-sû, Çehâr-sû): Farsça birleşik isim olan sözcüğün “dört taraf, dört tarafı olan şey pazar, çarşı” (Devellioğlu, 2012: 153) gibi anlamları vardır. “Çâr-sû birleşik sözcüğünden bozulmuş olan çarşı alışverişin yapıldığı, iki tarafında dükkânların sıralandığı bir veya birkaç sokaktan meydana gelmiştir. Bir yerleşme yerinde kendiliğinden ortaya çıkan çarşılardan başka bir

vakıf binasına gelir sağlamak ve eğer bu vakıf eser bir cami ise cemaati oraya çekmek için, böyle vakıf eserlerin yakınlara veya uzaklara da çarşılar kurulmuştur.”(Eyice, 1992: s. 302-303)

“Selçuklular zamanından beri zanaat ve ticâret erbabı açık veya kapalı çarşılardaki dükkânlarında çalışırlardı. Osmanlılar zamanında sînâî ve ticarî faaliyette bulunma yetkisi disiplinli bir şekilde geliştirilmiş ve kontrol altına alınmıştır. Taşra şehirlerindeki çarşılar İstanbul’daki çarşıların modelleri halindeydi. Çarşılar umumiyetle bezestan veya bedestenin (Kapalıçarşı) etrafında toplanırdı. Çarşının ya ortasında yahut yanı başında da pazar yeri bulunur. Esnaf gibi çarşının da görevlileri bulunur, hammadde dağıtımını bunlar yürütürlerdi.

Perakende ticâretten önceki safha ülke çapındaki toptan ticârettir. Mallar öncelikle kapan veya han denen toptan ticâret merkezlerine getirilir ve buralardan perakendeci tüccara dağıtım yapıldı. Çarşılar sabahleyin dua ile açılır, ikindiden sonra kapanırdı.”(Tabakoğlu, 2014: s. 364)

Pazar: “Alışveriş, *ahz ü ita, dâd ü sitâd*” (Sâmî, 1989: s. 263) gibi anlamları vardır. “*Aslı Farsça bazar olan kelime, sözlükte "alıcı ve satıcıların ticâret için belli zamanlarda toplandıkları üstü açık kamu alanı" manasına gelir. Anlam genişlemesiyle şehrin bir plana göre düzenlenmiş geleneksel iş bölgesini veya caddesini, bir sapağını yahut bunun belli meslek erbabınca işletilen dükkânlar kümesinin oluşturduğu kesimini ifade eder. Haftanın alışveriş maksadıyla toplanılması adet olan gününe de pazar adı verilir. Şehirlilerin günlük ihtiyaçlarını karşıladıkları küçük pazarlara Arapça’da süveyda, Farsça’da bazarce, Türkçe’de pazarcık denir.”*(Kallek, 2007: s. 194)

Dükkân: “İçinde öteberi satılan yer, oda. Küçük dükkân, dükkâncık” (Devellioğlu, 2012: s. 219) demektir. Buralar özellikle küçük esnafın ticarî faaliyetlerini sürdürdüğü yerler olarak dikkat çekmektedir.

Bunlardan başka ticâretin değişmez unsurlarından satıcı olan *dellâl* ve *hâce*, alıcı olan *müşteri* ve alışverişe konu olan mal yani *kâlâ* da bu bölümde kullanılmıştır.

Dellâl: Sözlükte “1. Tellâl, satılacak şeyi satan. 2. Alıcı ile satıcı arasında vâsita olan kimse.” (Devellioğlu, 2012: s. 195) anlamına gelir. Halk arasında tellal şeklinde teleffuz edilen sözcük günümüzde daha çok “Herhangi bir şeyi, olayı veya bir şeyin satılacağını halka duyurmak için çarşıda, pazarda yüksek sesle bağırarak kimse, çağırmaç” (Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük (TDK), 2005: 1944) manasıyla meşhur olmuştur. Bu meslek erbâbı günümüzde reklamcı olarak karşımıza çıkar.

Hâce: “Tüccar” (Devellioğlu, 2000: s. 305) yani satıcı anlamına gelen bir kelimedir.

Müşteri: Satıcı tipinin en önemli muhatabı olan müşteri sözlükte “1. İştirâ eden, satın alan, alıcı. 2. Alışverişte bulunan. 3. İstekli” (Devellioğlu, 2012: s. 887) anlamlarına gelir. Şiirlerde ise genelde sevgilinin aşkını isteyen âşık, müşteri olarak karşımıza çıkar.

Kâlâ: Ticârete konu olan ürün veya para için kullanılan kelime sözlükte “1. Kumaş. 2. Sermâye, anamal. 3. Ev eşyası” (Devellioğlu, 2000: s. 483) gibi anlamlara gelir.

Bendde tenasüp sanatı ticâretin tüm bu unsurlarını ifade edecek şekilde kullanılmış ve ayrıca *âşık, sevgili, rakip* arasındaki ilişki de ele alınmıştır.

Bedesten, tüm bu ticarî yapılar içerisinde merkezde ve en güvenilir olanıdır. Burası kale gibi sağlam ve tüm değerli malların korunduğu bir yerdir. Âşık olan için en değerli şey sevgiliye duyduğu muhabbettir ve bunun korunması gerekir. Bu yüzden bedesten kelimesi tercih edilir. Ancak burada âşık tek değildir ve nice dükkân sahibi olan rakipler vardır. Âşığımız hâce-i gerdûn yani gezip dolaşan satıcıya, ki bu sevgilidir, seslenir. O, zevk kumaşı diye tâbir edilen kavuşma kumaşını satmaktadır, bu kumaşın satıcısıdır. Bu değerli metâ ise çarşıda dükkânı olan herkes tâliptir. Buna sahip olma konusunda ise âşık şansı olmadığını farkındadır ve gönül çarşısında zevk

kumaşına yer olmadığı için çok istenen bu değerli malları gayrı olarak nitelediği rakibe satmasını söyler. O, serseri bir vaziyette muhabbet bedesteninde gezerken zâlim ve gaddar olan düşmanların kendi gönül dükkânlarına ay yüzlü sevgiliyi süs yaptığını görmüştür.

Her bölümün sonunda tekrarlanan ve tesdîs'i mütekerrir hale getiren son iki mısra da ise şâir, yine de bu hâline şükreder vaziyettir. "XV. Yüzyıl kadın şairlerinden Zeynep Hatun'dan başlayarak XIX. Yüzyıl şairlerine kadar Fuzûlî, Nef'î, Yahyâ, Nazîm, İzzet Molla gibi Dîvân şâirlerinin gazel ve beyitlerini başarıyla tahmis ve tazmin eden Şeref Hanım" (Büyük Türk Klâsikleri, 1988: 148), belki de bu iki mısra da etkilendiği şâirlerden Fuzûlî etkisini bize hissettirir. Fuzûlî'de görülen aşk ıstırabından zevk alma burada kendini göstermiştir. Şeref Hanım'ın bu hâline şükretmesi, Fuzûlî'ye ait Leylâ ve Mecnûn mesnevisinde geçen, edebiyatımızda da bu duygunun en güzel ifadelerinden biri olan şu beyiti aklımıza getirir:

Yâ Rab belâ-yı aşk ile kıl âşinâ meni

Bir dem belâ-yı aşkdan etme cüdâ meni (Fuzûlî, M. 1123)

Talih yıldızının pazarını aydınlattığını ve hareketlendirdiğini düşünüp bu hâline şükreder. Bu pazarda ona müşteri olarak binlerce gam taliptir ve onun satıcısı ise aşk olmuştur. Yeter ki bu mekânda olsun.

Son mısra da kullanılan dellâl, Dîvân şiirinde ticârî ilişkilerde karşımıza çıkan bir satıcı tipidir. "Hakîkî ve mecâzî olarak ticâretin işlendiği ve ticârî öğelerin anıldığı, çarşı ve pazardan (bâzâr) söz edilip alım-satımın işlendiği beyitlerde bir ilgi kurularak dellâl sözcüğü de zikredilebilir. Eski çağlarda çarşı ve pazarlarda bir dellâl mutlaka bulunur, satıcı ile alıcıyı bir araya getirir, alışverişin hareketlenmesini sağlardı. Satılacak mala müşteri bulur, satışta önemli rol oynardı. Bu bağlamda aşk bir meydan ya da pazar, sevgili güzellik satıcısı, âşık da güzellik müşterisi olduğu için dellâl sık sık aşk pazarında görmek de mümkündü." (Zavotçu, 2013: s. 190-191) Ay yüzlü sevgilinin aşkı, başına dellâl olarak gam müşterisi toplasa da onun için bu şükredilecek bir durumdur. Dellâlın, günümüzle kıyaslayacak olursak, reklamcılık faaliyetiyle bir tutulabileceğinden bahsetmiştik. Nasıl ki reklamların amacı ürüne olan müşteri ilgisini arttırmak ve ürünün satışını çoğaltmaksa aynı görevi yerine eski devirlerde dellâl getirmiştir.

Dükkân kelimesi üzerinde biraz duracak olursak burası tüccâr ya da tâcir gibi büyük satıcıların mekânları değildir. Özellikle el işçiliğini ön plana alan küçük esnafın alım-satım mekânı olmuştur. Ve buralarda rekâbet tabi ki olacaktı fakat Osmanlı dönemi esnaf birliği olan Lonca teşkilatında bunun bazı kuralları bulunurdu. "Esnaf, iş yerine geç gelip akşam erken saatte giderek aynı işle uğraşan komşusunun rekabet gücünü arttırıp onun da satışını arttırmasını düşünüyordu." (Ülgener, 2006) Ayrıca kendisi dükkânını açtıktan sonra siftahını yapıp aynı işi yapan esnaf komşusu ilk satışını yapmadığında kendine gelen ikinci bir müşteriyi komşu dükkâna gönderen bir esnaf. Fakat şiire baktığımızda, rekâbeti komşu esnafın kazanma ümidini kıracak hâle getiren ve belki de onu piyasadan silmeyi dahi göze almış esnaf tipini görürüz. Bu durum eski devirlere nazaran bu yüzyılda Osmanlı ticâret hayatındaki değişimin bir göstergesi olarak karşımıza çıkar.

Müflis-i 'aşkım metâ'-ı 'aşkı itdim rây-gân

Müfte gitdi cevher-i eşkim görüldi çok ziyân

Şimdi bâzârlık uyuşdı tâli'-i dînla hemân

Girmesin araya minnet ne miyâncı-i figân

Şükr kim bâzârımı germ itdi bahtım ahteri

'Aşk dellâlımdır etrâfımda biñ gam müşteri' (Tesdaîs 8, Bend 2)

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

Müflis: Gerçek anlamda ticâretin anlatıldığı durumlarda iflâs etmiş ve parasız kalmış kimselere denir. Mecâzî anlamda ticârette ise aşkla bağlantı kurularak ele alınır ve âşık sevgili karşısında her şeyini kaybetmiş olarak anlatılır.

Metâ: “1. Satılacak mal, eşyâ. 2. Sermâye, elde bulunan varlık.” (Devellioğlu, 2000: s. 632) demektir ve ticârete konu olan her şey bir metâdır. Mecâzî anlamda ticârette ise âşığın sevgiliye olan aşkı metâ olarak değerlendirilir.

Rây-gân: “1. Bedâva, parasız. 2. Pek çok, pek bol. 3. Değersiz.” (Devellioğlu, 2000: s. 879)

Müft: “Bedâva, beleş.” (Devellioğlu, 2000: s. 713)

Cevher: “Değerli taş, gevher, mücevher. Dîvân edebiyatında cevher ve mücevher olarak en çok kullanılan taşlar akîk, la’l, yakût, inci, zümrüt vs. meşhûr taşlardır. Cevher, renkleri, hazîne, sandık ve kutularda bulunması dolayısıyla kullanılır ve genellikle ağız ve dudak için söz konusu edilir. Süs eşyalarında, kılıç kabzalarında, gerdanlık ve küpelerde edindiği yer ile de kullanılan cevher, sevgilinin vuslatı ile âşığın gönlünü temsil eder. Şâirin gözleri, ağlayışı, yağmur taneleri, sevgilinin ter taneleri de bir mücevher niteliği arz eder.” (Pala, 2000: s. 85)

Ziyân: “Zarar, kayıp” (Devellioğlu, 2000: s. 1190) anlamına gelir ve iflasla bağlantılıdır.

Pazarlık: Beyitte bâzârlık şeklinde karşımıza çıkar ve ticârette taraflar arasında olmasa olmazlardandır. Sözlükte ise “Bir alışverişte tarafların kendileri için en elverişli fiyatı karşındakine kabul ettirmek amacıyla yaptıkları görüşme.” (TDK, 2005: s. 1588) şeklinde tanımlanır.

Miyâncı: Alışverişte pazarlık sırasında arayı bulan, “aracı, aracılık eden kimse” (TDK, 2005: s. 1385) yani ortayı bulan demektir. Farsça bir sıfat olan “miyân-dâr” (Devellioğlu, 2000: s. 654) kelimesiyle aynı anlamdadır. Dellâl gibi bir vazifesi vardır.

Âşık, sevgiliyle girdiği alışverişte iflas etmiştir ve bu alışverişte ticârete konu olan malını yani aşkını, sevgiliye bedava vermiştir. Âşığın sevgili uğruna döktüğü gözyaşı bir cevherdir fakat bu değerli metâ, bedavaya gittiği için zararı çok olmuş ve âşık bu yüzden iflâs etmiştir. Nasıl ki ticârette iflâs eden bir kişinin elindeki mallar değerinin çok altında alıcı bulursa âşığın gözyaşı da onun aşk ticâretinde batmasının göstergesi olarak değersiz bir şekilde elinden çıkmıştır. Günümüz ticâret dünyası ile ilgili düşünüldüğünde iflas eden kişinin malları haciz olacağı için açık arttırmayla ve ucuza satılır. Bu durumlarda açık arttırmaya giren insanlar bundan faydalanmaya çalışır. Eski devir ticâretinde “çarşı esnafı iş başına geç gelip erken dönmeyi o gün bugün itiyad edindiği gibi, yeni kurulan sanayi bölgelerinde dahi köylünün ancak o yıl için lüzumlu parayı kazanmak üzere çalıştığı ve akabinde toprağına döndüğü hep bilinen hakikatlardandır.” (Ülgener, 2006: 99) Bu bendden hareketle daha önce tok gözlü davranan esnafın ve insanın nasıl bir değişim gösterdiğini, zor durumda olan iş sahibinin durumundan acımasızca nasıl faydalanmaya çalıştığını görebiliriz.

Bendin devamında Dîvân şiirinde sıkça kullanılan ve felek, kısmet, baht, kader gibi anlamlara da gelen *tâli* kelimesi geçmektedir. “Dîvân şâirleri tarafından daha çok yükseklik, yücelik, genişlik, sonsuzluk, parlaklık, gibi özellikleriyle anılmıştır. Edebiyatta felek daha çok şikâyet yerine kullanılır. İhtiyarlığı, dönekliliği, kimseye yâr olmaması, kahpeliği gibi özellikleriyle daha çok şikâyetlere neden olur.” (Pala, 2000: s. 137) Burada da alçak olarak nitelendirilen *tâli*, olumsuz olarak ele alınmış ve iflasla sonuçlanan bu alışverişte âşığın pazarlık yaptığı kişi olarak karşımıza çıkmıştır. “Âşığın çektiği acı ve ıstıraplardan dolayı ettiği âh ve figanlar da felekler kadar sonsuzdur.” (Pala, 2000: s. 137) Felekle girilen pazarlıkta arabulucu ise sıkıntı ve ağlayıp inlemeler olmuştur. Bunların *tâli* ile olan pazarlıklarını bozmamalarını, araya girmemelerini ister. Çünkü o, hâlimden ve sıkıntılarından memnundur.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

Bir pula almam libâs-ı fahrî 'arz itse baña

Denk denk hicrân yükin tutdı gönül bâd-ı hevâ

Saklasın şâl u kumâşın bir yaña virmem bahâ

Ben bazar-gân-ı felekke eylemem ahz u 'atâ

Şükr kim bâzârımı germ itdi bahtım ahteri

'Aşk dellâlımdır etrâfımda biñ gam müşterî (Tedsîs 8, Bend 3)

Pul: Burada para anlamında kullanılmıştır ve değersizliği ifade eder.

Yük: “Araba, hayvan vb.nin taşıdığı şeylerin hepsi” (TDK, 2005: s. 1588) demektir. Yük tâbiri eski dönemde kervanlardaki hayvanların taşıdığı ve ticârî değeri olan mallar için kullanılmıştır.

Denk: Yük kelimesiyle aynı anlamdadır ve hayvanların “sağ ve soluna konulan iki yük parçasından her biri” (TDK, 2005: s. 501) demektir.

Libâs: “(elbise) esvap” (Devellioğlu, 2000: s. 551) anlamında Arapça bir isimdir ve elbise bu kelimenin çoğuludur.

Şâl: “1. Genellikle Hindistan’da dokunan, özel motifleri olan değerli bir yün kumaş. 2. Kadınların omuzlarına örtmek için kullandıkları geniş atkı” (TDK, 2005: s. 1845) anlamları vardır.

Kumaş: “1. Pamuk, yün, ipek vb.nden makinede dokunmuş her türlü dokuma. 2. Varlığı ve kişiliği oluşturan nitelik veya malzeme” (TDK, 2005: s. 1253) demektir ve ticârette oldukça önemli bir yere sahiptir.

Bahâ: “Kıymet, bedel, değer” (Devellioğlu, 2000: s. 64) anlamında bir kelimedir. Ticâret malının maddî karşılığını ifade eder.

Bezirgân: “Kelimenin aslı, “alışveriş yapan” anlamında Farsca bâzârgân veya bâzergândan gelmektedir. Büyük şehirlerin dışarıdan gelen sanayi maddeleri ve mamul eşya ihtiyaçları bezirgânlar tarafından sağlanırdı. Kelime daha sonraları hilekâr ve tefeci tacir için de kullanılmıştır.” (İpşirli, 1992: s. 103)

Ahz u 'atâ: “alışveriş” (Devellioğlu, 2012: s. 22) anlamına gelir. Bu kelime grubu da ticâret kelimesiyle aynı anlam doğrultusundadır. Kelime aynı zamanda “ahz u i'tâ” ve “atâ vü ahz” şeklinde de kullanılır.

Arz: Kelimenin ekonomideki terim karşılığına bakacak olursak arz, kısaca sunmak anlamını taşır. Arz, mal veya hizmetlerin belirli bir piyasada, belirli bir zamanda ve belirli bir fiyattan satışı sunulmasıdır.

Bendde geçen *libâs-ı fahr*, *şâl* ve *kumâş* kelime ve tamlamaları maddî anlamdan ziyade mânevî anlamları, bu dünya malını ya da onun geçiciliği ve değersizliğini ifade eder.

Dîvân şiirinde kılık kıyafet terimleri içinde en çok sözü edilen kelime belki de libastır. “Dîvân şiirinde insanın anlayışı, fikri, ahlâkı vs. bir elbise gibi düşünüldüğü için elbise de fahr, iftihar, letafet, sabır, kanaat, şer, hayat, ömr, riya, saadet vb. soyut kavramlara benzetilmiştir. Elbise, giyilip çıkarılması dolayısıyla geçiciliğin sembolüdür. Onunla şad olmamak gerekir. Akıllı olan ferah köşke, iftihar elbisesine itibar etmez. Zira libas sonunda kefen, yatacak yer de mezar olur. Kıyafet zahirdir, zahirini mamur eden batınını harap eyler. Selâmet ve esenlik dünyada geçicidir. Bu yüzden geçici olan elbise gibi düşünülmüştür.” (Öztoprak, 2010: s. 118-119)

Aynı durumlar *şâl* ve *kumâş* için de geçerlidir. “*Umumiyetle sevgilinin elbisesinin konu edildiği Dîvân şiirinde şâlin özel bir yeri vardır. Şal, kendini rint, kâmil, derviş bir insan kabul eden âşığın sahip olmakla iftihar ettiği maddî değeri az, manevî değeri çok olan giysisidir.*” (Öztoprak, 2010: s. 137-138) Yazımızın başında şâirin mevlevî olduğunu belirtmiştik. Tasavvuf ehli ya da tarikat mensubu olan bir şâir için manevî mertebenin göstergesi olan bu kıyafetleri şiirde kullanmak da gayet doğaldır.

Burada kıyafetle ilgili kullanılan bu kelimeler âşığın asla değer vermediği, kendi gözünde bir pul kadar bahâsı olmayan şeylerdir. Bu yüzden *bâd-ı hevâ* yani dünyaya ait istek ve arzuları bir kenara bırakmış ve kendini aldatacağını düşündüğü feleği bir bezirgân olarak görmektedir. Felek bezirgânı, değerli gibi görünen bu malları boşuna ona sunmaktadır. Çünkü onun gönlü asıl değerli olan şeyi yani sevgiliden ayrılığın ona verdiği hicrânı denk denk yük olarak almıştır. Âşığın ticâretindeki kazanç budur. Bu yüzden alışverişteki kazanç zenginlik ve dünya malına verilen değerle değil, sevgili için çekilen ızdırıp, acı ve elemelerle ölçülür. Şâir tüm bu duyguları da maddî değeri olan ve ticârete konu olan eşyalarla ifade etmiştir.

Benddeki önemli bir durum da feleğin bezirgân olarak ele alınması olmuştur. “*Dîvân şiir ve nesrinde genellikle olumsuz sözcükler ile birlikte sunulan felek olumsuz temsili (hayâlî, tasavvurî) kişiliğiyle âşığın (dolaylı olarak da yazar ve şâirin) karşıtı bir duruş sergiler.*” (Zavotçu, 2013: 239) Bezirgânın, ilk başlarda anlamının olumlu olmakla birlikte, zaman içerisinde olumsuz bir satıcı tipini yansıtmaya başladığını düşünürsek niçin feleğin bezirgâna benzetildiğini anlayabiliriz. “*Osmanlı’da ticâretin ön planda olduğu zamanlarda el üstünde tutulan ve değer verilen bezirgân, zamanla ticârî hayattaki gerilemeye bağlı olarak hilekâr ve tefeci satıcı olarak anılır.*” (Ülgener, 2006) 19. yüzyıla ait bu şiirde kullanılan felek-bezirgân benzetmesi bu değişimin somut bir ifadesi olarak karşımıza çıkar.

‘Akl u fikr ü sabr u ârâmım **mezâd itdim** kamu

Saňa kaldı gönlüm **al gör hayrını** şimden girî

Gün esîrîndir ezelden gayre itmem ser-fürû

Müşterî kızdırma zann itme murâd ey mâh-rû

Şükr kim **bâzârımı** germ itdi bahtım ahteri

‘Aşk **dellâlmıdır** etrâfımda biñ gam **müşterî** (Tedsîs 8, Bend 4)

Mezâd: “Bir mal veya mülkün tellâl aracılığı ile en çok verene verilmek üzere satışa çıkarılması, arttırma yolu ile yapılan satış” (Örnekleriyle Türkçe Sözlük (MEB), 1996: s. 1971) demektir. Bazen değerinin altında satılan şeyler için “haraç mezat satılmak” deyimi kullanılır ki bendde de böyle olumsuz bir durum söz konusudur.

Âşık sevgili uğruna aklını, fikrini, sabrını ve kararını tamamen satılığa çıkarmıştır. Tüm bunlar onun olmaktan çıkmıştır. Bu yüzden elinde sevgilisine vereceği bir tek gönlü kalmıştır ve onun da hayrını görmesini ister. Burada *akıl*/kelimesi üzerinde durmak gerekir. Bu kelimenin hem tasavvufî hem de şiirdeki anlamına bakılmalıdır. “*Mutasavvıflar ilahi, ezeli ve ebedi gerçeklerin akıl yoluyla kavranamayacağını belirtir, nazari aklı reddeder.*” (Uludağ, 2012;32) “*Dîvân edebiyatında şâir akıl hakkında tıpkı mutasavvıflar gibi olumsuz düşünür. Onu sınırlı ve zayıf bulur. Çünkü aklın karşısında aşk, güzellik, ızdırıp ve acı unsurları vardır.*” (Pala, 2000: s. 23) Sevgiliye akılla ulaşılamayacağı için de âşık bunları mezâda vermiş ve müşteri olarak da gamı kendine tâlip olarak kabul etmiştir.

Bendde geçen *ezel* kelimesi de önemlidir. Ezel, “başlangıcı belli olmayan zaman” (Dînî Terimler Sözlüğü (MEB), 2009: s. 83) demektir. Bu kelime *bezm-i elest* kavramıyla yakından

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

ilişkilidir. Bu kavram “*Dîvân şiirinde karşımıza genelde bezm-i elest ya da elest bezmi şeklinde çıkar. Şâirler sevgililerine Elest bezminde âşık olduklarını, aşklarının o zamandan bu yana devam ettiğini söylerler.*” (Pala, 2000: s. 70) Tıpkı ruhların yaratıldıklarında Allah’la (c.c.) yaptıkları ilahî sözleşmede, O’nun yaradan ve İlah olduğunu kabul etmeleri gibi; âşık da sevgilisine olan duygularının bu meclisten beri devam ettiğini ve sevgilinin onun tek mâşuğu olduğunu söyler.

Âşığımız sevgiliye ezelden sevdalıdır, ondan başkasına asla itaat etmez ve onları dinlemez. Bir anlamda “Nasıl ki benim için Allah’tan (c.c.) başka İlah yoksa senden başka da sevilen yoktur!” demektir. Onun bundan maksadı da gam müşterilerini kızdırmak değildir. O, bu müşterilerinden zaten memnundur. Âşık için en değerli olan sevgilidir. Çünkü o olmasa zaten gam müşterileri olmayacaktır.

Dürr-i nazmı eylesem bî-fâ’ide sarf u heder

Mâlik-i gencîneyim sermâyeden itmeme zarar

Kıymet-i kadrim Şeref bilmek diler iseñ eger

Hazret-i Hakkî’nîñ al bu nutk-ı pâkinden haber

Şükr kim bâzârımı germ itdi bahtım ahteri

‘Aşk dellâlımdır etrâfımda biñ gam müşteri’ (Tedsîs 8, Bend 5)

Dürr: İnci demektir. “*Dîvân edebiyatında sevgilinin dişleri, teri, vuslatı; âşığın gözyaşı; şâirin şiiri ve güzel söz yerine kullanılır.*” (Pala, 2000: s. 116)

Sarf: “1. Harcama, masraf etme. 2. Kullanma.” (MEB, 1996: s. 2445) anlamlarına gelir. Şiirlerde daha ziyâde “sarf etmek-eylemek” deyimini şeklinde kullanılır.

Heder: “*Karşılığını alamama, boşa gitme, ziyan olma.*” (MEB, 1996: s. 873) anlamındadır ve zarar kelimesiyle bağlantılıdır.

Gencîne: “*Hazîne, define, Dîvân şiirinde sevgili ile ilgili birçok güzellik unsuru hazîneye benzetilmiştir. Her şeyden önce sevgilinin güzelliği bir hazinedir. Çünkü o hazinenin içinde la’l (dudak), pirûze (hat), inci (diş), yakut (ağız) vs. kıymetli mücevherler vardır. Sevgilinin aşkı ve vuslatı âşık için birer genç sayılır.*” (Pala, 2000: s. 151)

Sermâye: “1. Bir ticaret işinin kurulması, yürütülmesi için gereken anapara ve paraya çevrilebilir malların tamamı, anamal, başmal, kapital, meta. 2. Varlık, servet” (TDK, 2005: s. 1735) demektir. Bu olmadan ticâreti gerçekleştirmek söz konusu değildir.

Zarar: “*Parasal kayba uğramak, alışverişte kâr elde edememek*” (TDK, 2005: s. 2224) anlamlarına gelir.

Kadir: “*Değer, kıymet, itibar*” (TDK, 2005: s. 1028-1174) gibi anlamları vardır.

Değerli şeyler, hazîneler viranelerde saklıdır. Âşığın hazinesinin saklandığı virane ise gönüldür. O, sevgiliye karşı olan duygularını ifade ettiği sözlerini gönül hazinesinden sarf eder. Gönül, “*sevgili ile olan alışverişi yüzünden müşteri, kumarbaz ve mest sıfatlarını alır. Artık vuslata karşılık can nakdini vermeye hazırdır. Gönül, gamların konakladığı bir ev, hâne, virâne, hücre, harem ve halvetgâh’dır.*” (Pala, 2000: s. 153)

Şeref Hanım bu bendde kendi şiirinden de bahseder ve onu inciye benzeyen, İlâhî kaynaklı sözler olduğunu ifade eder. İnci gibi sözlerden oluşan nazmını her ne kadar anlamayanlara harcarsa da bitmek bilmeyen bir hazineye geldiği için bu sermâyeden zarar etmeyeceğini söyler. Eğer onun şiirinin kadir ve kıymeti bilinmek istenirse Allah’ın verdiği bu temiz ifadelerden haber alınması

gerektiğini belirtir. Şâir bu bölümde de ticârî unsurları kendi şiir gücünü ve temiz söyleyişini dile getirmek için kullanmıştır.

Kısacası âşığı bu pazarda, çarşıda, bedestende alışveriş için dolaştıran; bu alışverişe onu sokup feleklerle pazarlığa sevk eden; akıl ve sabır gibi tüm değerli mallarını yoluna sattırıp onu iflâsa sürükleyen; gamı kendine müşteri ve aşkı da dellâl eyleyen; en önemlisi de çektiği tüm bu sıkıntılardan zevk almasını sağlayan hep sevgilidir.

Ayrıca şiirin bütününde “pazarlığın uyuşması”, “müfte gitmek”, “ziyan görülmek”, “bir pula almak”, “yükünü tutmak”, “hayrını görmek”, “mezat etmek”, “sarf etmek”, “heder etmek”, “kadir-kıymet bilmek” gibi ticâret ve alışverişle ilgili deyimler kullanılmış, bunlar şiirin anlam yönün daha da kuvvetlendirmiş ve söyleyişi daha etkili hale getirmiştir.

Sonuç

Şâir; yaşadığı devrin ve toplumun duygularına tercüman olan, toplumda var olan maddî ve manevî değer yargılarına kayıtsız kalmayan, yeri geldiğinde bunlarla ilgili malzemeleri şiire ait ifadelerle en etkili ve güzel bir biçimde harmanlayarak eserine yansıtan ve bu sayede insanların hissedip söyleyemediği şeyleri dile getiren kişidir.

Dîvân edebiyatının sayılı kadın şâirlerinden biri olan ve 19. asırda yaşayan Şeref Hanım da şiirinde bu uyumu yakalamış; bir toplumu ekonomik yönden ayakta tutan ve tüm bireylerin az ya da çok, bazen bir satıcı bazen de bir müşteri olarak, ilgi alanına giren ticârî hayatın tüm bu unsurlarını dile getirmiştir. Tüm bunları yaparken de Dîvân şiirinin en temel konularından biri olan “aşk”i konunun merkezine almıştır. Gerek aşk konusunu işlerken gerekse son bentte kendi şiirinden bahsederken kullandığı ticâretle ilgili kavram ve terimlerle bu konulara farklı bir açıdan yaklaşmış, konuların daha ilgi çekici hale gelmesini sağlamıştır.

Dîvân şâirleri maddî hayatın unsurlarını şiirlerinde çeşitli vesilelerle kullanmıştır. Fakat Şeref Hanım’ın şiirin bütününde bu unsurları kullanılması oldukça dikkat çekicidir. Bu durumu daha iyi açıklayabilmek için Osmanlı döneminde kadınların sosyal hayat içindeki yerlerini de değerlendirmek gerekir:

“O günün kadını, devrin şartları gereği günümüz kadınına nispetle daha kapalı ve cemiyet içine daha az çıkar durumdadır. Böyle olmakla birlikte, sosyal hayat içinde oynadığı rol büyüktür. Ve toplum da onun bu rolünün farkındadır. O günün kadını da halkın değer yargıları çerçevesinde sokağa çıkar, gezer, eğlenirdi. İstanbul’da ve diğer büyük şehirlerde oldukça rahat ve serbest bir hayat yaşardı. Her zaman olduğu gibi alışveriş etmekten, özellikle kuyumcu, ayakkabıcı gibi ticâret yerlerinde gezmekten hoşlanırdı.” (Cebeci, 2009; 51-53) Şeref Hanım da sosyal hayatın bu yönünü şiirinde işlemiştir. Bir de “Yuvayı yapan dişi kuştur.” (Türk Atasözleri ve Deyimleri II (MEB), 1997; 159) atasözünde toplum olarak bayanların, aslında bir evin ve geçiminin bel kemiği olduğu güzel bir şekilde vurgulanmaktadır. Şâirin bir bayan olarak bu hususlara değinmesi hem bu gerçeği dile getirmesi hem de bu konulara bayan hassasiyetiyle nasıl bakıldığını göstermesi açısından son derece önemlidir.

KAYNAKÇA

- Banarlı, Nihat Sami (1997). Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C. 2, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Bursalı Mehmed Tâhir (2000). Osmanlı Mü’ellifleri I, II, III, Haz. Cemâl Kurnaz-Mustafa Tatçı, C.II, s. 266, Ankara: Bizim Büro.
- Büyük Türk Klâsikleri (1998). C. 8, İstanbul: Ötüken-Söğüt.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

- Cebeci, Dilâver (2009). *Dîvân Şiirinde Kadın*, İstanbul: Bilge Oğuz.
- Devellioğlu, Ferit (2000). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara: Aydın.
- Devellioğlu, Ferit (2012). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara: Aydın.
- Eyice, Semavi (1992). “Bedesten”. *DİA*. Ankara: TDV. C. 5, s. 302-311.
- Dînî Terimler Sözlüğü (2009). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Fuzûlî, Leylâ ve Mecnûn Mesnevîsi, Haz. Muhammet Nur Doğan, T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Kültür Eserleri 3130, Kültür Eserleri 413, ISBN 978-975-17-3345-0, www.kulturturizm.gov.tr, e-posta: yayimlar@kulturturizm.gov.tr.
- İpekten, Haluk (2010). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul: Dergâh.
- İpşirli, Mehmet (1992). “Bezîrgân”. *DİA*. Ankara: TDV. C. 6, s. 103-104.
- İsen, Mustafa-Horata, Osman (2009). *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı* (Ed. Mustafa İsen), “Tarihi Gelişim içinde” (s. 60-175), Ankara: Grafiker.
- Kallek, Cengiz (2007). “Pazar”. *DİA*. Ankara: TDV. C. 34, s. 194-203.
- Mengi, Mine (tarihsiz). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: Akçağ.
- Onay, Ahmet Talât (1996). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Haz. Cemâl Kurnaz, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Örnekleriyle Türkçe Sözlük (1996). c. 3, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Örnekleriyle Türkçe Sözlük (1996). c. 4, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Öztoprak, Nihat (2010). *Dîvân Şiirinde Giyim Kuşam Üzerine Bir Deneme*, *Dîvân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 4, s.103-154.
- Pala, İskender (2000). *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Ötüken.
- Şemseddin Sâmî (1989). *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul: Enderun.
- Şemseddîn Sâmî (1996). *Kâmûsu'l-‘Alâm*, tıpkıbasım, C.4, s. 2850, Ankara: Kaşgar.
- Şeref Hanım Dîvânı (2002). Haz. Mehmet Arslan, İstanbul: Kitabevi.
- Tabakoğlu, Ahmet (2014). *Türkiye İktisat Tarihi*, İstanbul: Dergâh.
- Türk Atasözleri ve Deyimleri II (1997). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Uludağ, Süleyman (2012). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Kabalcı.
- Ülgener, F. Sabri (2006). *İktisadî Çözülmenin Ahlâk ve Zihniyet Dünyası*, İstanbul: Derin.
- Zavotçu, Gencay (2013). *Klasik Türk Edebiyatı Sözlüğü*, İstanbul: Kesit.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Yüksel, Y. (2016). “Şeref Hanım’ın Bir Şiiri ve Bu Şiirin Ticâret ve Edebiyat Bağlamında İncelenmesi/ Poetry and Analysis of an Şeref Hanım This Context of Poetry and Literature to Trade”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 11/10 Spring 2016, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9517>, p. 729-742.